

KONSTYTUCJA

WIKTORIA BRYG

Ustawa Rządowa, uchwalona 3 maja 1791 r. była ukoronowaniem panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego

Od początku XVIII w. w Polsce powstawały rozmaite idee głębokich reform politycznych. Oświeceniowi pisarze polityczni, tacy jak Stanisław Dunin-Karwicki, Jan Stanisław Jabłonowski, Stanisław Leszczyński i Stanisław Konarski, krytykowali w swoich dziełach ustrój oparty na zasadzie liberum veto i słabości władzy wykonawczej. Proponowali nowe sposoby sprawowania rządów w Rzeczypospolitej.

POCZĄTKI REFORM

I rozbiór Polski spowodował swoisty przełom w myśleniu o reformach państwa. Znany za sprawą gestu Tadeusza Rejtana Sejm rozbiorowy, poza wydaniem zgody na rozbiór, stworzył również Komisję Edukacji Narodowej.

Inicjatywy z początków panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego:

- Szkoła Rycerska,
- Ograniczenie liberum veto,
- Uchwalanie decyzji przez sejm większością głosów,

stanowiły podstawę do starań o odzyskanie suwerenności przez Rzeczpospolitą.

Sejm rozbiorowy na żądanie Rosji stworzył Radę Nieustającą, będącą radą ministrów, której celem miało być ograniczenie władzy królewskiej i planów głębokich reform.

OBÓZ REFORMATORSKI

Od grudnia 1790 r. w tajemnicy spotykali się najważniejsi przedstawiciele obozu reformatorskiego: Stanisław Małachowski, Hugo Kołłątaj, Julian Ursyn Niemcewicz, Ignacy Potocki i Tadeusz Matuszewicz. Z czasem ich liczba sięgnęła 60 osób cieszących się wsparciem króla.

Ich działania przyspieszyło pogorszenie się sytuacji międzynarodowej. Przegłosowanie ustawy zmieniającej ustrój zaplanowano na okres tuż po Wielkanocy, gdy większość posłów wciąż przebywała w swoich oddalonych często o setki kilometrów dworach. 2 maja 1791 r. w Pałacu Radziwiłłowskim (obecnym prezydenckim) odczytano projekt ustawy. Tego samego dnia w domu ambasadora Rosji obradowali przeciwnicy reform.

Rankiem 3 maja 1791 r. po otwarciu obrad sejmowych odczytano odpowiednio dobrane depesze dyplomatyczne wskazujące, że Polsce grozi kolejny rozbiór. Ignacy Potocki zwrócił się do króla: „abyś nam odkrył widoki swoje ku ratowaniu ojczyzny”. Poniatowski odparł, że jest nim uchwalenie wielkiej reformy. Natychmiast przegłosowano uchwalenie Ustawy Rządowej.

Król zaprzysiął konstytucję:
„Przysięgłem Bogu, żałować tego nie będę”.

Jedenaście artykułów Konstytucji wprowadzało trójpodział władzy, monarchię dziedziczną, opiekę prawną nad chłopami i mieszczaństwem oraz znosiło liberum veto. Sejm miał być zwoływany co dwa lata; po upływie ćwierć wieku — czyli w 1819 r. - Sejm nadzwyczajny miał zmienić Konstytucję.